

[Justitsministeren.]

Dette kan få den følgerkning, at långivere vil være tilbageholdende med at fastsætte hårdere misligholdelsesvirkninger end angivet i den trykte formular.

Det afgørende vil være, om der forekommer misbrug af et sådant omfang og af en sådan karakter, at der er grund til at ændre formularen. Justitsministeriet har ikke tidligere fået forelagt noget materiale eller konkrete eksempler, der har givet grundlag for indskriden. Ved en foreløbig undersøgelse, som nu er foretaget, synes der kun at være tale om noget bemærkelsesværdigt i en enkelt retskreds ved København. Der er her tale om en del pantebreve med månedlige betalingsterminer, og det drejer sig om belåninger af grunde med havehuse. Den månedlige betaling virker stort set som andres betaling af månedlig husleje, men det kan siges, at misligholdelsesvirkningen nok har større betydning end ved boliger i en udlejningsejendom, idet der ikke blot er tale om at blive sat ud af boligen, men også risiko for tab af opsparat kapital, nemlig den præsterede udbetaling. I den omtalte retskreds har man inden for det sidste halvandet år haft ca. 20 tvangsauktioner på grundlag af sådanne pantebreve, men kun i et enkelt eller to tilfælde har der været tale om kortvarige overskridelser af betalingsfristen.

Det ved denne foreløbige undersøgelse tilvejebragte materiale giver efter min opfattelse ikke noget klart billede af, om der er anledning til ændringer, men jeg kan give tilsagn om, at undersøgelsen vil fortsætte, og spørgsmålet om ændring af formularen vil blive taget op til overvejelse.

Hermed sluttede spørgsmålet.

Formanden: Det næste spørgsmål (af Poul Dam til justitsministeren) udsættes efter aftale mellem spørgeren og ministeren til spørgetiden i næste uge.

Spørgetiden var dermed til ende.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om meddelelse af orlov til folketingsmand Carl Nielsen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at orlov meddeles fra og med den 18. januar 1966. (Ophold). Det er vedtaget.

Man gik derefter til:

Spørgsmål om indkaldelse af stedfortræderen for folketingsmand Carl Nielsen.

Formanden: Dersom ingen gør indsigelse, vil jeg betragte det som vedtaget, at stedfortræderen indkaldes fra og med den 18. januar 1966. (Ophold). Det er vedtaget. Elektriker Robert Dalskov Andersen vil herefter blive indkaldt som midlertidigt medlem af folketinget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om etablering af statslige forbindelser med stater, der er opstået ved deling af tidligere stater [af Gert Petersen m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning findes i tillæg A. sp. 1489, fremsættelsen i tiden sp. 562).

Sagen sattes til forhandling.

Formanden: Da stats- og udenrigsministeren ikke er til stede lige for øjeblikket, giver jeg ordet til ordføreren for forslagsstillerne, hr. Gert Petersen.

Ordføreren for forslagsstillerne (Gert Petersen): Forslaget tilsigter, at Danmark skal yde et bidrag til at fjerne de arnesteder til nye konflikter, som den anden verdenskrig efterlod for nu 21 år siden. Formentlig har ingen dengang, i 1945, drømt om, at de tre lande, der her er tale om, skulle forvandles til delte stater. I Potsdamaftalen af 1945 regnes der ubetinget med et samlet Tyskland. Noget senere sluttede Frankrig, i begyndelsen af 1946, en traktat med Ho Chi Minh som præsident for et samlet Vietnam, og i Korea fuldbyrdes delingen først i 1948, da der afholdtes valg i de to Koreaer, og da De Forenede Nationer vedtog en erklæring om, at Sydkorea repræsenterede hele Korea.

[Gert Petersen.]

Hvad angår den nuværende situation i Vietnam, så accepterede Ho Chi Minh-regeringen, der stod som sejrherre i 1954, kun en militær-administrativ deling i to zoner ved Genèveaftalerne mod et stormagtsløfte om genforeningsvalg senest 2 år efter.

Ikke desto mindre har delingerne jo vist sig umådelig sejlivede; dog er der næppe nogen tvivl om, at de delte folk ad åre vil søge sammen igen, men delingen har været så længe, at sund fornuft siger én, at genforeningen kun kan ske gennem en historisk proces, og den bidrager man ikke til ved at tvinge den ene part til at kapitulere for den anden og slet ikke ved at hjælpe den ene part til at lade, som om den anden part ikke eksisterer. Der skal nu engang to til at forhandle om genforening, og hvis den ene af parterne på forhånd gør krav på at repræsentere begge parter, er det ikke genforening, men annekstion, der lægges op til. Ikke-ankendelsespolitikken er derfor i virkeligheden en ensidig håndsrækning til den ene part og en, ganske vist mild, sanktion rettet mod den anden part. Det er jo en usædvanlig politik at føre for et land som Danmark, og jeg vil også mene, at det skyldes hensynet til, som det er blevet sagt, de stater, vi i almindelighed har venskabelig forbindelse med; i hvert fald da Danmarks ikke-ankendelse af DDR blev drøftet her i tinget i 1954, henviste den daværende udenrigsminister også bl. a. til beslutninger, der var truffet i Det nordatlantiske Råd.

Nu findes der to forskellige folkeretlige skoler med hensyn til anerkendelse. Den ene mener, at anerkendelse er en politisk handling, som er med til at skabe den pågældende stat. Ifølge denne opfattelse kan anerkendelse gøres afhængig af alle mulige politiske betingelser. Det er en skole, der især har tilhængere på den vestlige halvkugle. I begyndelsen af dette århundrede blev denne doktrin udøvet meget skrap; man havde et princip om, at kun regeringer, der var kommet til magten på fuldt legitim vis, kunne anerkendes. Da der var gået en snes år, var der ikke flere af de latinamerikanske stater, der havde diplomatisk forbindelse med hinanden, eller næsten ikke flere, og så skrinlagde man denne doktrin. Men af og til har den alligevel spillet en

betydelig rolle i den internationale politik, og det gælder også her i efterkrigstiden.

Den anden folkeretlige skole hævder det rimelige synspunkt, at hvis en stat eksisterer, så eksisterer den. Jeg citerer:

„Anerkendelse er hverken et kontraktligt aftaleforhold eller en politisk koncession. Det er en erklæring om kapacitet.“

Det er et citat fra en af de mest betydelige folkeretslærde i den vestlige verden, Oppenheim. Alene det forhold, at en stat eksisterer de facto som uafhængig stat, og at dens regering de facto udøver effektiv kontrol med territoriet, er begrundelse for anerkendelse, og det er, så vidt jeg har forstået, også den folkeretlige opfattelse, som Danmark principielt tilslutter sig.

Ganske vist mener jeg ikke, at vi overholder princippet helt konsekvent, heller ikke i vor positive anerkendelsespolitik. Danmarks anerkendelse af Saigonstyret f. eks. kan nok vække undren, for her er for en gangs skyld tale om en situation, hvor begge folkeretlige synspunkter synes tilgodeset. Saigonstyret er på den ene side aldeles ineffektivt og udøver ikke den postulerede kontrol, og samtidig er det et styre uden anden legitim baggrund end en brevveksling mellem daværende præsident Auriol og en vietnamesisk privatperson ved navn Bao Dai i 1949. Men tilbagekalde sin anerkendelse af Saigonstyret vil man jo ikke herhjemme. Så meget desto mere grund, mener vi, er der da til i hvert fald også at anerkende det nordvietnamesiske styre for derved at skabe lighed. Det nordvietnamesiske styre opfylder tilmed de betingelser, folkeretten stiller med hensyn til faktisk territorium og faktisk regeringsudøvelse.

Hvad den moralske side angår — altså den, der vedrører den anden folkeretlige skole — kan vi naturligvis godt diskutere den; men så vidt jeg har forstået, er spørgsmålet irrelevant ud fra den linje, man i almindelighed følger i dansk udenrigspolitik, og derfor kan det ikke tilkomme mig at starte denne diskussion.

For Nordkorea gælder det samme. I intet af disse to lande findes der fremmede besættelsesstyrker, og i virkeligheden anerkender — her bruger jeg ordet „anerkender“ i gåseøjne — jo alle, at begge regeringer, både i Hanoi og i Pyongyang, har den fulde

[Gert Petersen.]

autoritet. Under alle omstændigheder er det en noget barok og lidt paradoksal situation, at vi henholdsvis i 1958 og 1959 optog diplomatisk forbindelse med to diktaturstyrer, Ngo Dinh Diems og Syngman Rhees — disse to herrer er jo senere blevet karakteriseret således, også i dette ting af medlemmer, som er tilhængere af den udenrigspolitik, som førte os i selskab med de to herrer — uden samtidig at optage diplomatisk forbindelse med Ho Chi Minhs og Kim Ir Sens regeringer. Disse to sidste regeringer har dog, hvad man i øvrigt kan mene om dem, vist sig at være mindst lige så effektive og i hvert fald betydelig mere stabile.

Jeg skal erkende, at der rådede en anden udenrigspolitik, en anden international situation, dengang, og jeg vil også erkende, når jeg læser debatterne fra den tid igennem, at regeringens stemmeføring ikke bare er blevet meget mere nuanceret siden da, men at det — og det slår én, når man læser debatterne fra den tid og sammenligner med i dag — i realiteten er en anden stemmeføring. Men hvorfor så ikke tage skridt til at få disse unormale tilstande bortryddet?

Hvad Østtyskland, DDR, angår, er spørgsmålet noget mere kompliceret. Her har vi jo problemet inde på livet i dobbelt forstand. Det unormale i ikke-ankendelsen af DDR kommer umiddelbart til udtryk i den forbløffende rejsespærring, som Danmark i henhold til aftaler med andre NATO-magter har etableret over for østtyske statsborgere, og desuden er vor politik over for DDR vel også meget stærkt bestemt af vort forhold til Forbundsrepublikken Tyskland, som jo stiller krav om, at man ikke anerkender DDR statsligt, og som vi har knyttet vort lands skæbne temmelig nær til.

Alt dette ændrer dog intet ved det forhold — og det synes jeg er værd at bemærke — at heller ikke i dette tilfælde har denne sanktionspolitik, som ikke-ankendelsen er, bragt resultater i form af afspænding, tværtimod. Uanset om man sætter pris på Ulbrichtregeringen eller ej — og jeg kunne godt forestille mig en noget bedre regering i Østtyskland, ligesom nogle kan have deres tvivl om dens suverænitæt, men næppe nogen tør benægte, at den er mindst lige

så suveræn som mange andre regeringer, vi anerkender — så ville det være en naturlig konsekvens af realiteterne at acceptere, at her ligger altså en stat, og den må man også anerkende folkeretligt.

Allermest vigtigt er det dog, at vejen til varig afspænding i Europa efter alt at dømme og rimeligt nok må starte med erkendelse af realiteterne, og til disse realiteter hører: grænsedragninger, der nu efterhånden er 21 år gamle, at den tyske genforening efter 21 års adskillelse kun kan tænkes som en ægte genforening mellem to ligeberettigede stater på basis af en dialog mellem to ligeberettigede stater, og at det igen forudsætter, at omverdenen accepterer, at der eksisterer to sådanne stater.

Det er vort principielle synspunkt, men jeg må naturligvis erkende, at Rom blev ikke bygget på én dag, og man kan heller ikke forvente, at Danmark skal opdage hele sin omverden på én gang, og dertil hører også, at vi må erkende, at disse spørgsmål er umådelig komplicerede. Danmark har indgået en lang række forpligtelser; der er internationale hensyn at tage, og det er klart, at man ikke med ét slag kan ændre alt dette, heller ikke selv om man i og for sig kunne være interesseret i det.

Jeg er altså ikke særlig optimistisk med hensyn til forslaget skæbne i den forstand, at jeg regner med, det skulle munde ud i en dansk anerkendelse af disse tre stater. Men jeg håber i hvert fald, at forslaget vil give anledning til, at man i et udvalg drøfter disse problemer, sådan at resultatet kan blive, ikke nødvendigvis en pludselig og total omlægning af dansk folkeretlig praksis — jeg erkender, at det formodentlig ikke er helt realistisk at vente det — men i hvert fald da en, skal vi sige større åbenhed, en begyndende løsen af utidssvarende principper, en undersøgelse af, om og hvor det er muligt og i overensstemmelse med vore internationale forpligtelser at løse nogle af disse utidssvarende principper. Der kan være tale om handelsmissioner, om konsulatsordninger, om handelsaftaler på mere officielt plan end hidtil eller blot om fornuftige pas- og ind- og udrejseordninger — det er jo områder, hvor der stadig væk i allerhøjeste grad er betydelige mangler — altså alt sammen noget, som ikke i sig selv er ensbety-

[Gert Petersen.]

dende med anerkendelse, men som dog betyder en løsnen af den hidtidige stive politik.

Stats- og udenrigsministeren (J. O. Krag): Som det fremgår af bemærkningerne til forslaget og af de kommentarer, vi nu hørte i hr. Gert Petersens udtalelser, er det, forslagsstillerne sigter på, anerkendelse af Nordvietnam, af Nordkorea og af Østtyskland; derimod nævner man i denne forbindelse ikke Formosa. Det kunne vel diskuteres, om konsekvensen af en eventuel vedtagelse af forslaget ikke måtte blive, at Danmark, der har anerkendt Den kinesiske Folkerepublik, men ikke Formosa, kunne blive nødt til at overveje en anerkendelse af Formosa. Det skal jeg imidlertid lade ligge; der er ikke fuld parallelitet, og jeg er helt klar over, at det ikke er det problem, forslagsstillerne har tænkt på.

Der er mange af de betragtninger, hr. Gert Petersen fremfører, som man i et verdenspolitisk og europapolitisk perspektiv kan være mere eller mindre enig i. Det er klart, at det er ulykkeligt, at der tværs igennem Tyskland, tværs igennem det ulykkelige Vietnam og tværs igennem Korea er draget skillelinjer, som splitter folk ad, der hører sammen nationalt, kulturelt, sprogligt, og som tillige skaber modsætningsforhold, der enten har givet anledning eller giver anledning til konflikter, uroligheder, krig, eller i hvert fald skaber spændinger eller er medvirkende til at fastholde spændinger, som i sig kan bære kimen til fremtidige konflikter. Hvis vi fra dansk side kan bidrage noget til at fjerne disse modsætningsforhold, til at optø de spændte situationer, til at skabe større bevægelighed, må vi naturligvis være rede dertil.

Jeg forstod, at hr. Gert Petersen ikke venter, at hans og hans partifællers forslag kan give anledning til en kolbøtte i dansk udenrigspolitik eller til en vedtagelse af forslaget, men håber på, at det kan give anledning til overvejelser i et udvalg, og det skal jeg sige lidt om til sidst. Men jeg vil med det samme sige, at jeg tror, det er forkert at antage, at en dansk anerkendelse af disse tre områder som selvstændige stater er det magiske middel, der pludselig kan

løse problemerne. Det er det selvfølgelig ikke.

Hr. Gert Petersen var inde på, at der er to skoler i folkeretten med hensyn til, hvornår man kan eller bør anerkende andre regeringer. Jeg er enig med ham i, at den første skole, han refererede, der har et meget snævert anerkendelseskriterium, ikke er den tankegang, vi følger. Vi mener — og det svarer til, hvad der almindeligt antages i folkeretten — at betingelserne for, at en stat er berettiget til at anerkende et andet område som en stat, er, at der er tale om et politisk organiseret samfund på et klart afgrænset territorium under ledelse af en regering, der effektivt udøver sin myndighed, og at denne myndighed udøves af denne regering uafhængigt af ydre kontrol fra andre staters side. Derimod kan man ikke stille forhåndskrav om, at det er på legitim vis, regeringen har fået sin magt; det ville skabe helt uoverskuelige problemer for den regering og det udenrigsministerium, der skal gennemføre anerkendelsesprocessen.

Jeg er altså enig i den tankegang, som jeg her har søgt at give udtryk for, og det er den retningslinje, den danske regering har fulgt i en lang årrække.

Hvis de betingelser, jeg her har nævnt, er opfyldt, kan det pågældende område anerkendes som stat. Derimod kan det ikke antages — og det mener den overvejende del af de folkeretskyndige heller ikke — at det er ensbetydende med, at man har en pligt til at anerkende den nye stat. Det må stadig bero på den enkelte regerings egen beslutning, om den, når disse vilkår er opfyldt, vil anerkende en anden regering eller ikke.

Danmark anerkendte Sydvietnam på et så tidligt tidspunkt som i 1957; det var også det tidspunkt, hr. Gert Petersen hentydede til. Et betydeligt antal vestlige stater havde allerede på daværende tidspunkt anerkendt Sydvietnam. Man kunne nu spørge, om den udvikling, der siden er sket i Vietnam, måtte have skabt en dansk interesse i at anerkende Nordvietnam. Jeg kan ikke rigtig se, at en speciel dansk interesse skulle foreligge. Jeg mener, at det, der her er det afgørende, er den storpolitiske interesse i at støtte tanker og forslag, der kan lede til en fredelig forhandling om krigens afslutning.

[Stats- og udenrigsministeren.]

Vi mener som bekendt, at Vietnamkrigen kun kan afsluttes ved en forhandling, og her må hensynet til det fremtidige vietnamesiske samfunds muligheder for at leve i varig fred, i uafhængighed og i kraft af en regering, der er valgt af det vietnamesiske folk selv, være det afgørende. Det er den danske regerings standpunkter kort gengivet. Vi har fremsat dem de steder, hvor vi har haft lejlighed til det. Vi har sagt det i FN, vi har sagt det i USA direkte til den amerikanske regering og den amerikanske præsident. Senest gentog jeg disse synspunkter på NATO-mødet, hvor USAs udenrigs- og forsvarsminister var til stede.

Om Nordkorea skal jeg ikke sige så forfærdelig meget. Konkrete danske interesser — det var først og fremmest hensynet til det danske undervisningshospital i Korea — førte til, at vi i 1959 anerkendte Sydkorea, og det betød optagelse af diplomatiske forbindelser med regeringen i Seoul. De nuancerede vurderinger af de sydkoreanske regeringer, som hr. Gert Petersen gav udtryk for, erkender jeg er til stede. Vi har ikke haft tilsvarende interesser i Nordkorea, og her må det spille en væsentlig rolle for os, at der er et hensyn til De Forenede Nationer, der i 1948 havde anerkendt den sydkoreanske regering, og som blev indviklet i den koreanske krig, hvis historie jeg ikke behøver at gentage. Denne konflikt mellem Nordkorea og FN eksisterer stadig væk. Det var vel rigtigt, om Nordkorea selv tog skridt til at bringe sit dårlige forhold til FN ud af verden, og derefter ville naturligvis mulighederne for andre landes anerkendelse af Nordkorea være større. Jeg gør også opmærksom på, at det formentlig må være sådan, at hvis et land anerkender Nordkorea, kan det næppe bevare sine diplomatiske forbindelser med Sydkorea. Man vil altså stadig få en anerkendelse af ét land og en ikke-ankendelse af et andet land, delt ved en breddegrad, som forholdet er mellem Nord- og Sydkorea.

Med hensyn til Østtyskland er det jo ikke Danmark alene, der er tale om, men som hr. Gert Petersen også var inde på det, er det almindeligt for det overvældende flertal af verdens lande, også en del af de uforpligtede lande, at føre ikke-ankendel-

sespolitik over for Østtyskland. Afgørende for regeringens stilling til Tysklandsspørgsmålet er vort ønske om at søge en varig fred tilvejebragt i Europa. Spørgsmålet er, hvorledes man bedst kan fremme en samlet løsning af de europæiske sikkerhedsproblemer, herunder Tysklandsproblemet. Efter regeringens opfattelse går vejen hertil ikke over anerkendelse af Østtyskland, men over bestræbelser for at hidføre en afspænding i Europa gennem gradvis og omhyggeligt oparbejdede kontakter til og samarbejde med Østeuropa.

Jeg vil her erindre om, hvorledes man på NATO-ministerrådet i Paris i december fik en erklæring om Tyskland, som den amerikanske, britiske, franske og tyske udenrigsminister afgav i fællesskab. I erklæringen gives der udtryk for tilslutning til den af den nye tyske forbundsregering proklamerede politik, der går ud på at søge de menneskelige, økonomiske og kulturelle kontakter mellem de to dele af Tyskland udviklet. Det hedder samtidig i erklæringen, at Tysklandsspørgsmålet er et af de mest centrale problemer i forbindelsen mellem øst og vest; det kan kun løses ved fredelige midler på grundlag af selvbestemmelsesretten og gennem skabelsen af en atmosfære af afspænding i Europa, således at alle landes sikkerhed garanteres.

Jeg synes, der i dette er lidt af det, jeg har tilladt mig at kalde nye signaler fra Bonn. Der er netop en fjernelse fra den ensidighedspolitik, som hr. Gert Petersen kritiserede, og som hidtil har rådet i stærk grad; der er netop dette forsøg på gennem små skridt — og muligt gennem større skridt — at opnå en tilnærmelse mellem de to Tysklande, noget, som ikke mindst den nuværende tyske udenrigsminister, tidligere overborgmester i Berlin Willy Brandt, har gjort sig til talsmand for og i praksis søgt at gennemføre. Derfor synes jeg, man må erkende, at her foreligger et fremskridt, og her er forsøg gjort på at skabe afspændingsmuligheder.

Hr. Gert Petersen nævnedes rejsespærringen. Det er da klart, at det er ikke nogen lykkelig situation, at man spærrer for rejser. Turisme, deltagelse i kongresser, studiebesøg, hvad man kan nævne, er jo noget menneskeligt og led i den menneskelige

[Stats- og udenrigsministeren.]

udveksling, noget af det, som venskabet eller i hvert fald afspændingen mellem nationerne må bygge på.

Jeg vil gerne have lov til at fremhæve, at den danske regering til stadighed har søgt på en række praktiske områder at gennemføre ordninger, der mindsker de med ikke-anerkendelsespolitikken forbundne besværligheder og ulemper. Det gælder samhandelen, det gælder rejsesamkvetmet, og det gælder i det hele de menneskelige kontakter med befolkningen i Østtyskland. Vi har flere gange med held ved forhandlinger med NATO-partnerne fået indført lemper i den ordning, hvorefter østtyskere, hvis pas ikke anerkendes som gyldig rejselegitimation, af de allierede myndigheder i Berlin kan få udstedt de såkaldte kontrolrådspas. Jeg er bekendt med, at det ikke altid har været sådan, at østtyske myndigheder har været interesseret i at udnytte disse ordninger. De har nægtet — det er der eksempler på — østtyske statsborgere udrejsetilladelse og derved på en måde stillet sig afvisende over for de forsøg, vi har været med til at sætte i gang, på at lette kontakten, udbygge kontakten, mellem befolkningen i Danmark og i Østtyskland.

Jeg vil slutte med at sige, at vi ikke kan gå med til vedtagelsen af dette forslag. Derimod kan jeg tilslutte mig det, hr. Gert Petersen sagde om, at man i et udvalg, hvis et sådant bliver nedsat, videre kan drøfte disse problemer, og dér vil jeg være rede til at fremkomme med yderligere oplysninger og yderligere uddybe det særdeles vigtige emne, der her er sat til debat.

Per Hækkerup: Jeg kan tiltræde de betragtninger, som stats- og udenrigsministeren har gjort gældende vedrørende det foreliggende forslag. Jeg kan tiltræde de principielle synspunkter og også de betragtninger vedrørende den internationale politiske situation og den udvikling og de udviklingsmuligheder, som ministeren omtalte. Vi kan derfor heller ikke fra socialdemokratiets side anbefale forslaget. Jeg skal ikke knytte mange kommentarer til det ud over min tilslutning til det, stats- og udenrigsministeren sagde, men vil alligevel gerne gøre et par enkelte bemærkninger.

Hr. Gert Petersen omtalte, at den omstændighed, at vi havde undladt at anerkende de tre pågældende områder, var udtryk for en straffeforanstaltning, en sanktion over for de pågældende områder eller stater, hvad man nu vil kalde dem. Det mener jeg ikke man kan sige med rette. På det tidspunkt, da disse delinger fandt sted, og i den efterfølgende periode var spørgsmålet om anerkendelse et spørgsmål om et valg imellem, om man ville anerkende det ene eller det andet område. Jeg mener heller ikke, at der i udviklingen i disse områder senere er sket noget, der kunne gøre det nødvendigt for Danmark at ændre sit standpunkt, men jeg vil understrege, at hvis man unddrager et land anerkendelse, er denne unddragelse udtryk for en sanktion, mens den oprindelige ikke-ankendelse var udtryk for en tvangssituation, hvor vi måtte vælge imellem at anerkende det ene eller det andet.

Jeg vil også gerne understrege, at da vi i sin tid foretog valget imellem, hvilke områder der skulle anerkendes fra dansk side som stater, måtte naturligvis en række overvejelser finde sted af hele den da eksisterende internationale situation, af de muligheder, der fandtes for igennem vore beslutninger at kunne bidrage til at bedre denne situation; men der måtte naturligvis også finde overvejelser sted om varetagelse af konkrete danske interesser, og man kan efter min opfattelse ikke se bort fra, at både hvor det drejede sig om Korea, om Vietnam og om Tyskland, lå de danske interesser handelsmæssigt, trafikalt og vedrørende beskyttelse af søfolks interesser osv. aldeles overvejende på de stater, vi anerkendte, og jeg ville finde det urigtigt, om man ikke i sin anerkendelsespolitik også tog hensyn til at varetage disse erhvervsmæssige og personlige interesser for danske statsborgere. Men jeg er enig i, at det naturligvis ikke kan være en motivering, der kommer i første række; den afgørende motivering må være den politiske vurdering, når det folkeretlige grundlag for en anerkendelse er til stede, den politiske vurdering af det hensigtsmæssige i anerkendelsen. Jeg er derfor enig med hr. Gert Petersen i, at det også i dag må være en vurdering af de samlede konsekvenser, der ville følge af, at Danmark ændrede sin

[Per Hækkerup.]

politik, man må overveje. Jeg kan derfor være enig i, at vi fortsætter sådanne drøftelser og overvejelser, fordi den internationale situation jo til stadighed ændrer sig. Jeg ville i og for sig synes, det var rimeligt, at disse overvejelser foregik i det udenrigspolitiske nævn, hvor vi jo netop løbende skal overveje de forskellige sider af dansk udenrigspolitik og dens udformning og de konsekvenser, den har. Jeg har forstået, at der er konstitutionelle vanskeligheder, der hindrer, at en sådan konkret sagsbehandling foregår i det udenrigspolitiske nævn, og da jeg må gå ud fra, at dette er en fastslået kendsgerning, skal jeg derfor for mit vedkommende ikke modsætte mig, at forslaget henvises til behandling i et udvalg.

Per Federspiel: Jeg kan stort set slutte mig til de bemærkninger, der er fremsat af stats- og udenrigsministeren. Jeg vil dog gøre opmærksom på en ganske enkelt ting. Når hr. Gert Petersen vil motivere dette forslag med, at man bør fjerne arnesteder for nye konflikter, tror jeg, han gør sig skyldig i en meget alvorlig fejlslutning, for årsagen til disse konflikter i de tre områder er jo netop eksistensen af stater, som ikke bliver i stand til at udføre det, som er en grundsætning for hele vor folkeretlige opbygning efter krigen, og som har fundet udtryk i De Forenede Nationers pagt, nemlig udnyttelsen af folkenes selvbestemmelse. Det er grunden til, at vi heller ikke fra dansk side bør tage standpunkt i disse konflikter, så længe der foreligger en ganske uafklaret folkeretlig situation. Det gælder Korea, det gælder Vietnam, og det gælder vel i ganske særlig grad Østtyskland.

Man fjerner, som statsministeren rigtigt gjorde opmærksom på, årsagerne til konflikter ved at skabe en optøning i forholdet mellem øst og vest. En sådan optøning er jo i gang, og jeg tror ikke, man vil opnå nogen som helst diplomatisk fordel ved at sige, at vi anerkender Østtyskland. Jeg tror, det var Benjamin Constant, der engang sagde, at kendsgerningerne havde den særlige egenskab, at man kunne bøje sig for dem uden at miste sin værdighed. Man må måske nok sige, at eksistensen af DDR er en

kendsgerning, men det er en i høj grad midlertidig kendsgerning, hvad der jo også gives udtryk for i selve forslaget, idet man vil foreslå anerkendelse, uanset om delingen opfattes som midlertidig; men der er for mig ikke nogen som helst tvivl om, at en anerkendelse af Østtyskland ville være en indgriben i denne midlertidighed, ville betyde en anerkendelse af en bestående tilstand — rent bortset fra de mange andre folkeretlige bindinger, der forhindrer os i dette.

På det punkt er man fra socialistisk folkepartis side inde på et fuldstændigt fejlspor, hvis man tror, man kan bidrage til afspændingen mellem øst og vest ved at foretage disse mere eller mindre formelle handlinger. Det, man kan bidrage til, er at skabe forbedrede tekniske, kulturelle og videnskabelige forbindelser med de lande, som jerntæppet på mange måder har afskåret os fra, og som vi nu er ved på forskellige områder at komme i nærmere forbindelse med. Det er den politik, der må føres, og det er den politik, som den omdannede tyske regering på så klog en måde har gjort sig til talsmand for.

Der er jo ikke nogen som helst tvivl om, at der i Forbundsrepublikken er ændrede signaler med hensyn til forbindelserne både med de anerkendte lande i den østlige verden — der er jo en begyndende diplomatisk forbindelse mellem Forbundsrepublikken og disse områder — og et måske mere naturligt samkvem med den besatte del af Tyskland. Alt dette er naturligvis bestræbelser, som man må støtte, men det er, hvad jeg vil gentage, ikke noget, man fremmer ved denne anerkendelse.

Endelig hvad angår anerkendelse af en stat. Jeg skal ikke komme ind på de folkeretlige teorier, som hr. Gert Petersen nævnte. Jeg er enig i, at legitimitetsbetragtningerne ikke har megen holdbarhed i vore dage, det ser man jo ikke mindst i Rhodesia. Men når det drejer sig om anerkendelse af en stat — deri er jeg ganske enig med hr. Per Hækkerup — må det, der må være afgørende for, om man fra dansk side anerkender et regime, ikke være dette, at man vil give dette regime en vis attest, at man vil yde det en vis honnør, men simpelt hen varetagelsen af danske interesser i området. De kan varetages på mange forskellige

[Per Federspiel.]

områder. Vor samhandel med Østtyskland lider ikke noget afbræk ved, at egentlige diplomatiske forbindelser ikke er oprettet.

Ud fra alle disse betragtninger må vi afvise dette forslag, og jeg kan ikke rigtig se, hvad formål det skal tjene at drøfte det videre i et udvalg. Jeg vil ligesom hr. Per Hækkerup ikke modsætte mig det, men vi kan i hvert fald ikke fra venstres side medvirke til gennemførelse af forslaget.

Erik Kragh: Da mit partis ordfører, hr. Poul Schlüter, ikke kan være til stede, skal jeg knytte nogle få bemærkninger til det forslag, der foreligger. Jeg er naturligvis enig med stats- og udenrigsministeren i de betragtninger, som han fremsatte. Man kan naturligvis betragte problemet ud fra et statsretligt eller folkeretligt synspunkt, eller man kan betragte det ud fra et politisk synspunkt, en politisk vurdering, men til syvende og sidst må det vel nok være den politiske vurdering, der må danne grundlag for, hvad man beslutter.

Når man ser på de 3 stater, der er tale om, er der jo for Koreas vedkommende tale om en våbenstilstand mellem De Forenede Nationer og Nordkorea, en våbenstilstand, som for ikke længere end et par måneder siden blev krænkede ved, at man fra nordkoreansk side myrdede en 6-7 FN-soldater på den sydlige del af demarkationslinjen. Man benægtede det ganske vist bagefter, men de døde soldater, de var der nu. Der er med andre ord en krigstilstand, og så længe denne ikke er ophævet, vil det være naturligt at opretholde forbindelserne med det sydlige land, som beskyttes af De Forenede Nationer.

For Vietnams vedkommende er der jo også tale om en krigstilstand, og uden at ville rejse nogen Vietnamdebat må jeg måske lige have lov at nævne den kendsgerning, at regulære tropper fra Nordvietnam trængte ind i Sydvietnam flere år før regulære amerikanske kamptropper blev landsat i Sydvietnam. Med andre ord, der

foreligger en krigstilstand, og det vil med den almindelige stilling, som Danmark har i storpolitikken, være rimeligt at afvente den forhåbentlig ikke alt for fjerne afvikling af denne krig, før man tager stilling til dette problem.

For Østtysklands vedkommende ville en anerkendelse jo i hvert fald bevirke, at de 17 mill. mennesker, der bor der — og hvoraf vel nok alligevel stadig en stor del ønsker en genforening med Vesttyskland — vil se ethvert håb om en sådan genforening fjernet. Det er vel også et spørgsmål, om man kan anerkende et regime, som er indsat og stadig sidder på russiske bajonetter, altså om man helt kan se bort fra den selvbestemmelsesret, som man dog har praktiseret både i Asien og Afrika. Derfor må man sikkert gå forsigtigt frem i dette spørgsmål. En første betingelse for, at man kunne nærme sig en ordening, måtte jo være, at man fik et mere liberalt og humant styre i Østtyskland, så man ikke myrder folk, når de fra Østtyskland prøver på at undslippe over muren, med andre ord et styre, som den østtyske befolkning bedre kunne acceptere.

Hvad angår en politisk vurdering af mulighederne for efterhånden at nå frem til det, som man ønsker, er det jo et spørgsmål, om man fra anden side ønsker en genforening af Tyskland. Det gør man i hvert tilfælde ikke fra russisk side. Ministerpræsident Kosygin udtalte den 3. december i Paris, at ingen ydre magt vel nogen sinde kunne ændre den kendsgerning, at der er to Tysklande.

Jeg vil gerne slutte med at sige, hvad også statsministeren fremhævede, at det jo desværre drejer sig om mange millioner menneskers daglige liv. Det er jo f. eks. således i Vestberlin, at hvis en vestberliner — jeg har talt med én — der har sine forældre boende i Østberlin, vil telefonere til dem, så må han ringe over Leipzig og over Østrig for at få forbindelse med Vestberlin. Med andre ord, der er mange menneskelige tragedier i alt dette, og det er klart, at vi alle netop på grund af disse tragedier kunne ønske en

[Erik Kragh.]

løsning, men den ligger nok ikke lige om hjørnet; jeg tror, der vil blive en lang periode med små afspændingsskridt, der efterhånden vil kunne føre frem til en løsning.

At ssoialistisk folkeparti fremsætter dette forslag, kan jo ikke undre, når man har fulgt socialistisk folkepartis almindelige udenrigspolitiske indstilling her i tinget i disse år.

Jeg vil slutte med at sige, at mit parti altså ikke kan tiltræde det foreliggende forslag, men naturligvis ikke vil afvise at deltage i en udvalgsbehandling.

K. Helveg Petersen: Jeg synes, at hr. Gert Petersen forelagde sine synspunkter på en velafbalanceret måde, og jeg synes, der er rejst problemer her under debatten, som gør det berettiget, at vi tager tingene op til drøftelse i et udvalg. Det er meget komplicerede forhold, der er tale om, og jeg tror, vi har godt af at få kastet lys over en række af de spørgsmål, der har været fremme.

Jeg kan principielt tilslutte mig den betragtning, at Danmark må anerkende de statsdannelser, hvor der findes regeringer, der har autoritet og udøver den faktiske magt inden for området. Det kan ikke være afgørende, om vi i det enkelte tilfælde synes om det pågældende styre. Hvis vi opstillede den forudsætning, at vi skulle sympatisere med de regeringer, med hvem vi var i diplomatisk forbindelse, ja, så ville det svinde i antallet af anerkendte styre. Men der kan være forhold, der kan bevirke, at man over for områder, hvor der er opstået en deling, men hvor der i øvrigt er håb om at genforening kan finde sted, venter for at se tiden an; jeg ser altså helt bort fra, at der ikke foreligger nogen pligt til at anerkende.

I de tre tilfælde, som forslaget til folketingsbeslutning refererer til, er der gået en rum tid, siden delingen fandt sted, men der er jo i øvrigt ganske betydelige forskelle mellem de tre regioner, så det kan nok være rimeligt at se på hver enkelt af dem for sig.

Det er rigtigt, at Nordkorea ikke har opført sig særlig godt over for De Forenede Nationer. Man ville ikke have med den FN-kommission at gøre, der i sin tid blev nedsat for at sikre frie valg og en fri forfatning for hele Korea, mens man i Sydkorea var villig dertil, og Danmarks anerkendelse af Syd-

korea må jo bl. a. ses i den sammenhæng. Men det må alligevel være ret afgørende for vor stillingtagen, om vi synes, der er nogen udsigt til en snarlig ændring. Både statsministeren og hr. Per Hækkerup var inde på de skiftende forudsætninger, de hastige ændringer, der finder sted også i verdenspolitikken. Jeg mener ikke, der er udsigt til, at der sker nogen ændring i den region, i de tilstande, der findes nu, og jeg mener altså, man bør overveje, om ikke man burde etablere diplomatisk forbindelse, men jeg føjer til, at der i disse overvejelser naturligvis må indgå den betænkelighed, som statsministeren var inde på, nemlig den, at man så kunne risikere, at man ikke fra Sydkoreas side ville opretholde forbindelsen. Det er et problem, vi kan se på i udvalget.

I Vietnam er stillingen ganske uklar. Meget tyder på, at der vil gå lang tid, før denne ulyksalige krig standser. Efter min opfattelse har vi anerkendt Sydvietnam på et spinkelt grundlag. Det skete på et tidspunkt, hvor en række magtkampe havde fundet sted, og der er ikke meget, der tyder på, at de skiftende regeringer i Sydvietnam ved egen hjælp havde kunnet fastholde magten i området. Det er ikke let at trække en anerkendelse tilbage, og jeg har ikke i sinde at stille forslag derom, men meget kunne tale for, at det skete ud fra den principielle betragtning, at styret i Sydvietnam, efter hvad der foreligger, ikke ved egen hjælp kan opretholde autoritet i landet.

Ser vi på Nordvietnam, må det erkendes, hvad enten vi synes om det styre, man har dér, eller ej, at det er mere stabilt, og Ho Chi Minhs regering støtter sig ikke i samme omfang på fremmed hjælp, som man gør i Sydvietnam. En anerkendelse af Nordvietnam side om side med Sydvietnam ville imidlertid indebære anerkendelse af, at der er to selvstændige stater, hvilket strider imod Genèveaftalerne af 1964; heri fastslås det jo, at delingen i de to zoner er midlertidig, ligesom det fastslås, at der i 1956 skulle afholdes frie valg i hele Vietnam. Dette er ikke sket, og det har USA et stort medansvar for.

Det, der foregår i Vietnam, er efter min opfattelse først og fremmest en borgerkrig, som USA har grebet ind i, og her løser anerkendelse af Nordvietnam ikke noget problem. Det, det drejer sig om, er jo det,

[K. Hølvæg Petersen.]

som statsministeren var inde på, at få kampene bragt til ophør, så frie valg kan finde sted og befolkningen i de to zoner kan få lejlighed til at tage stilling til genforeningsspørgsmålet. Den bedste hjælp, vi da kan yde — det er måske kun lidt, vi kan hjælpe til ved en løsning af Vietnamproblemet — ligger i, at vi medvirker til, at forhandlinger kan komme i stand, og det er et ønske, som statsministeren gang på gang har understreget og også gjort her. Intet tyder på, at forhandlinger er mulige, før bombningen af Nordvietnam ophører, og derfor bør regeringen stærkt opfordre USA til at standse bombningerne. De oplysninger, New York Times' korrespondent er fremkommet med fra sit besøg i Nordvietnam, er et særdeles godt grundlag at støtte sig på.

Et par ord om Østtyskland. Den opdeling, som sejrherrene foretog, blev jo ikke fulgt af nogen traktat. De forsøg, der ved forskellige lejligheder er gjort for at ordne Tysklandsproblemet, er strandet, og man kan vel stort set sige, at siden Vesttyskland indtrådte i NATO, er problemet frosset fast. I mellemtiden er Østtyskland blevet en statsdannelse med et styre, der har autoritet og udøver den faktiske magt i området. Der er ikke mange her — om overhovedet nogen — der har noget tilovers for Ulbrichtstyret, men det ændrer altså ikke ved den kendsgerning, at det har den faktiske magt i området.

Danmark har jo, samtidig med at vi anerkendte den vesttyske regering som den eneste tyske regering, forpligtet sig til ikke at anerkende en østtysk regering. Men der er jo grænser for, hvor længe vi kan betragte Østtyskland som ikke-eksisterende. Jeg mener, vi bør tage denne forpligtelse op til en undersøgelse med henblik på, at en anerkendelse af Østtyskland på et eller andet tidspunkt må finde sted under forudsætning af, at der ikke i en overskuelig fremtid kommer en samlet løsning af det tyske spørgsmål.

Der er jo i virkeligheden her et sæt af problemer, der er nøje forbundet: tysk anerkendelse af Oder-Neissegrænsen, nedbringelse af militære styrker på begge sider af demarkationslinjen, forholdet mellem de to pagtsystemer og genforeningskravet. Dette er nogle af de centrale spørgsmål, som må

med i løsningen af det europæiske sikkerhedsproblem, og spørgsmål, der må tages op på en europæisk konference.

Det er rigtigt, som det blev sagt af statsministeren, at der i de sidste måneder er skabt stærke forhåbninger om en ny europæisk udvikling præget af en stærkere tilnærmelse mellem øst og vest end nogen sinde tidligere. Men en udskydelse af en stillingtagen til anerkendelse må ikke hindre os i at skabe mere normale forbindelser med Østtyskland på de flest mulige områder. Der er jo noget fornuftstridigt i, at vi har en ganske betydelig handel med Østtyskland, alt imens vi intet officielt kender til statsdannelsen, og f. eks. ikke ønsker direkte at give visum til borgere derfra. Det er meget vigtigt, om alle de hindringer, der er på dette og beslægtede områder, fjernes. Vi kan på den måde gøre en ganske betydelig indsats for at mildne atmosfæren i de vest-østeuropæiske forbindelser, og vi kan derigennem være med til at bane vejen for en europæisk løsning.

Jeg vil gerne benytte lejligheden til at henstille til stats- og udenrigsministeren, at man over for den vesttyske regering stærkt giver udtryk for det vigtige i — jeg har indtryk af, at efterhånden er næsten alle partier enige i den betragtning — at Vesttyskland anerkender Oder-Neissegrænsen. Hvis Vesttyskland klart ville erkende, at denne grænse ligger fast, ville det medføre en væsentlig klimaændring.

Ja, der er en række spørgsmål, som det vil være naturligt at se på i et udvalg. Det drejer sig om indviklede problemer, som det må være i alles interesse at få kastet lys over.

Niels Westerby: Rækkevidden af en eventuel anerkendelse af Nordvietnam og Nordkorea og Østtyskland vil jo være meget lille; vor politiske indflydelse i verden og det eksempel, vi giver, har kun en meget begrænset rækkevidde. Men derfor kan det naturligvis være rigtigt at drøfte dette spørgsmål, for den lille indflydelse, vi har, bør vi selvfølgelig gøre os umage for at forvalte på den bedst mulige måde. Vor spæde røst i den internationale koncert bør høres.

Jeg har hæftet mig ved, at forslagsstillerne fra socialistisk folkeparti har begrænset

[Niels Westerby.]

sig til at rejse spørgsmålet om anerkendelse af Østtyskland, af Nordkorea og af Nordvietnam, men at man overhovedet ikke har rejst spørgsmålet om det rigtige i at have anerkendt Sydkorea, Sydvietnam og Vesttyskland. Da der således tilsyneladende hersker bred enighed om, at dette problem ikke kan være aktuelt i nogen forstand, og da jeg går ud fra, at også forslagsstillerne er klar over, at rækkevidden af en tilbagetrækning af anerkendelsen af disse 3 stater vil være meget betydelig og føre til mange uoverskuelige og ubehagelige konsekvenser, så regner jeg med, at vi vel også med samtykke fra forslagsstillerne kan nøjes med at behandle spørgsmålet om anerkendelse af de stater, som der er stillet forslag om.

Man kan diskutere de folkeretlige doktriner frem og tilbage, men jeg vil være tilbøjelig til at stille spørgsmålet op på følgende måde: når et regime i et område har sat sig effektivt igennem og behersker området, udøver regeringsmagten, og der ikke findes et oprørsparti i området, og når regimet ikke opretholdes ved fremmed magt, så er det berettiget for andre stater — jeg siger udtrykkeligt: berettiget for andre stater — at overveje, om de vil anerkende det pågældende regime som en regering i folkeretlig betydning. På den anden side må jeg også erklære mig enig med hr. Gert Petersen i, at spørgsmål om anerkendelse eller ikke-ankendelse af en stat ikke bør have noget at gøre med, om man har sympati eller antipati for den pågældende stat. Vi må anerkende en stat, hvad enten vi kan lide den eller ikke; det er vel også et synspunkt, som har været afgørende ved Danmarks anerkendelse af Den kinesiske Folkerepublik for ca. 15 år siden.

Men imellem disse to standpunkter: det første, at man er berettiget til at anerkende en stat, når der er et regime, der har sat sig effektivt igennem, og det andet, at spørgsmålet om sympati eller antipati ikke må spille nogen rolle ved en anerkendelse eller en ikke-ankendelse, ligger der jo en række mellemsynspunkter, som man ikke kan se bort fra. Der er f. eks. det synspunkt, om det kan fremme konkrete danske interesser af erhvervsmæssig eller anden art at foretage en anerkendelse. Navnlig — og

her lægger jeg megen vægt på ordet navnlig — kan det være af betydning, om Danmark gennem anerkendelse eller ikke-ankendelse kan fremme de almindelige synspunkter, vi har på den storpolitiske udvikling i verden.

Dette sidste synspunkt vil jo i særdeleshed have sin betydning i forhold til anerkendelse af Nordvietnam eller Nordkorea, hvor vore erhvervsinteresser er af et særdeles begrænset omfang. Man kan vel næppe behandle de tre områder ens, da forholdene konkret er endda særdeles forskellige. Man kan heller ikke, således som forslagsstillerne har gjort, anlægge den betragtning, at disse regimer faktisk har sat sig igennem, da det i selve forslaget, som peget på af hr. Per Federspiel, er blevet anført, at det er en midlertidig deling, der har fundet sted. Deri må vel også ligge, at det er midlertidige regeringer.

Jeg har da også det indtryk, at forslagsstillerne ikke har anlagt den betragtning, at regimerne har sat sig igennem og derfor bør anerkendes, men netop har bevæget sig i mellemområdet og måske oven i købet til en vis grad har ladet sig lede af personlige sym- og antipatier i deres stillingstagen.

Man kan jo f. eks. rejse det spørgsmål, om man så ikke også burde anerkende Taiwanregeringen. Hvad enten man nu kan lide den eller ikke, burde den så ikke også anerkendes? Liberalt centrum vil ikke stille forslag om at anerkende Taiwanregeringen, da vi ville anse det for at være en stor belastning af forholdet til Den kinesiske Folkerepublik og af mulighederne for at drage denne ind i et civilseret samkvem mellem staterne og derved forbedre forholdene i verden.

Lad os forestille os, at der skete det i Sydrhodesia, at den britiske generalguvernør blev jaget ud og ikke kunne sidde i et hus i Salisbury, at Rhodesia erklærede, at man var uafhængig stat. Styret i Rhodesia kunne vel også sætte sig effektivt igennem i det pågældende område. De af hr. Gert Petersen i dag anlagte synspunkter måtte velsagtens føre til, at vi så skulle anerkende Sydrhodesia. Det kunne aldrig falde liberalt centrum ind at stille et sådant forslag. Ligesom det ville være uheldigt at sige, at man skulle anerkende Taiwan, da det ville medføre en belastning af forholdet til

[Niels Westerby.]

Den kinesiske Folkerepublik, ja, eventuelt en afbrydelse af de diplomatiske forbindelser med Peking, på samme måde ville det være uheldigt, hvis vi anerkendte Sydrhodesia. Det ville antagelig føre til en sådan belastning af forholdet til Storbritannien, at man virkelig kunne tale om en krise mellem Danmark og vor traditionelle ven, Storbritannien. Et sådant forslag ville vi ikke drømme om at stille, og det har forslagsstillerne da heller ikke gjort. Man kan vel imidlertid formode, at de ubevidst har ladet sig lede af politiske synspunkter, når de har stillet forslag om, at netop lande som Nordkorea, Nordvietnam og Østtyskland skal anerkendes.

Jeg vil derefter gøre nogle korte bemærkninger om de konkrete forhold i de 3 områder. Vi kan ikke tilslutte os, at Danmark bør anerkende Nordkorea, alene af den grund, at der har hersket krigstilstand imellem Nordkorea og FN. Denne krigstilstand er ikke afsluttet; man kan højst tale om en våbenstilstand. Danmark har støttet en FN-aktion, som er lovligt vedtaget i FN, og som vi oven i købet har deltaget i, omend på humanitær basis. Det ville jo være fuldstændig ude af takt med vor almindelige holdning i Koreakonflikten og vor virksomhed i FN, hvis vi anerkendte Nordkorea på et tidspunkt, hvor Nordkorea overhovedet ikke anerkender FNs kompetence til at have noget som helst at gøre med forholdene i Korea.

Hvad angår forholdene i Vietnam, vil jeg gerne have lov til at anføre, at den primære danske interesse her må være at medvirke til at få parterne bragt til forhandlingsbordet, at få parterne til at slutte fred, således at de forfærdelige forhold, som det vietnamesiske folk lever under, kan bringes til en afslutning, og således at den trussel, som konflikten i Vietnam betyder for udviklingen i hele verden, kan bringes til ophør. Det er først og fremmest i lyset af dette, man må vurdere, om det er rigtigt at anerkende Nordvietnam, og dér er det min opfattelse, at vi må gøre alt, hvad der er muligt, over for alle parter i konflikten for at få forhandling og fred. Vi må blandt andet sige til amerikanerne, at de for at fremme forhandlinger bør standse bombningerne af Nordvietnam. I det hele taget

bør vi yde vor støtte til, at udviklingen sker på Genèveoverenskomstens grund og i overensstemmelse med U Thants trepunktsprogram. Vi må derfor også til alle implicerede parter sige, at de må anerkende hinanden som forhandlingspartnere i Vietnam. Lige så vel som amerikanerne må anerkende Vietcong og selvfølgelig Nordvietnam, hvad de også gør, lige så vel må Nordvietnam anerkende den sydvietnamesiske regering, da den jo har en vis styrke og indflydelse på udviklingen i Vietnam. Alle parter, der deltager i den ulykkelige konflikt i Sydvietnam, bør anerkendes.

På den anden side tror jeg ikke, at det ville være en rigtig politisk tilkendegivelse — som en sådan ville det blive opfattet i store dele af verden — hvis Danmark nu gav sig ind i virkelige realitetsovervejelser om at anerkende Nordvietnam. Det ville efter min opfattelse kun forsinke mulighederne for, at Nordvietnam får interesse i at gå med til en forhandlingsordning i Vietnam. Når der fra flere sider er tilbageholdenhed med hensyn til at gå ind i forhandlinger, er det selvfølgelig, fordi de pågældende forventer, at deres forhandlingsposition vil blive bedre senere. Det er jo også det, der spiller en rolle for Hanoi i denne situation. Ved at være tilbageholdende med at gå ind i forhandlinger regner de med senere at kunne forhandle på et bedre grundlag.

En politisk tilkendegivelse fra Danmark om at ville anerkende Nordvietnam — således ville det altså blive opfattet fra mange sider; måske ville vort eksempel blive fulgt op af andre — ville jo føre til, at Nordvietnam blev bestyrket i opfattelsen af, at dets forhandlingsposition ville blive bedre senere. Dette ville igen føre til, at det ville blive vanskeligere at drive Nordvietnam og dets regime ind i virkelige fredsforhandlinger. Jeg gentager, at den væsentlige interesse for Danmark må være at fremkalde fredsforhandlinger og fred, og det vil blive svært, såfremt man igennem en anerkendelse styrker det nordvietnamesiske regime og derved måske risikerer, at andre lande gør det samme.

Hvad angår spørgsmålet om Vest- og Østtyskland og en anerkendelse af Østtyskland, er det væsentligste for os, at princippet om selvbestemmelsesretten anerkendes for ethvert folk. Naturligvis har

[Niels Westerby.]

Danmark gjort smertelige erfaringer under besættelsen i forhold til Tyskland, og der kan i mange danske kredse herske en vis skepsis over for det tyske folk, men sligt bør vi prøve at sætte os ud over og også prøve at indrømme det tyske folk den samme selvfølgeligelige selvbestemmelsesret, som man anerkender for alle andre folk. Dette må efter min mening føre til, at vi ikke fra dansk side foretager os noget, der knæsætter, fæster eller fordyber delingen af Tyskland. Ved at anerkende Østtyskland vil vi ikke bidrage til, at det tyske folk kan blive samlet, at det tyske folk ved lejlighed kan få mulighed for at udøve sin selvbestemmelsesret.

Nu er spørgsmålet om at skabe tålelige forhold i det tyske område og for det tyske folk ikke blot et spørgsmål om Østtyskland og Vesttyskland, men naturligvis i første række et spørgsmål om den almindelige storpolitiske udvikling og først og fremmest om, hvordan man i USA og Sovjetunionen ser på denne udvikling. Vi skal selvfølgelig gøre alt for at fremme samlingen af Tyskland og for, at tyskerne kan komme til at udøve deres selvbestemmelsesret på en for den europæiske udvikling betryggende måde, men det gør vi efter vor opfattelse ikke ved at anerkende Østtyskland.

Specielt vil der ikke være ret megen mening i at anerkende Østtyskland, når vi har det forhold, som vi har, til Vesttyskland, både faktisk og retligt. Vi er medlem af NATO, det er Vesttyskland også. Vi er med i forhandlinger om indtræden i fællesmarkedet og i forhandlinger mellem EFTA og de seks — i begge forhandlinger deltager både Danmark og Vesttyskland. Vi har fælles grænse med Vesttyskland, og til tider kan også dette spørgsmål have en aktuel betydning. Hvis vi anerkender Østtyskland, vil det være udtryk for en så høj grad af en uvenlig handling over for Vesttyskland, at det ville kunne belaste vore muligheder for at gøre vore synspunkter gældende både i NATO og under de europæiske markedsforhandlinger, og det ville heller ikke være gunstigt for udviklingen med hensyn til det dansk-tyske grænseforhold. Derfor kan vi ikke erkende, at man bør tilslutte sig den betragtning, at Østtyskland bør anerkendes.

Det vil heller ikke være en gunstig betragtning ud fra det synspunkt, at når vi er med i NATO, er det også for at have — om jeg så må sige — hånd i hanke med den tyske udvikling, for at gøre vores indflydelse gældende. Der kan meget nemt ske det, at udviklingen i den største af de tyske stater kan blive et problem for os, navnlig hvis NATO bliver alvorligt svækket om nogle år; da vil det ikke være gunstigt, at man har foretaget en sådan handling over for Vesttyskland, at man godkender Østtyskland, som forholdene er nu.

Må jeg ganske specielt nævne et forhold som det at rejse en Berlinmur, hvorved man forhindrer enkeltmennesker i at begive sig derhen, hvor de ønsker at være, og mange andre holdninger fra det østtyske regimes side, hvortil kommer, at vi ikke har nogen sikkerhed for, at dette regime kan holde sig på benene ved egen hjælp; forklaringen på, at dette regime holder sig på benene, er måske i nogen grad, at det har Sovjetruslands indirekte, ja, måske oven i købet direkte støtte. Alt dette gør, at der efter vor opfattelse ikke — som forholdene er — kan blive tale om at anerkende den østtyske regering, det østtyske regime.

Frode Jakobsen: Modsat hr. Kragh — altså den konservative hr. Kragh — undrer jeg mig over, at SF har fremsat dette forslag. Jeg må sige, at jeg blev ikke så lidt forbavset, da det blev fremsat første gang i efteråret. Selv om det ikke kom lige så klart frem i dag, fremgår det af den fremsættelsestale, der henvises til, at den delte stat, som man først og fremmest har i tankerne, er Vietnam. Det er det, der forbavser mig. De kæmper i Vietnam i dag. Mennesker dør hver time, medens vi står her. Formålet med den kamp er Vietnams forening — det er det, de dør for i Vietnam. Og så kommer socialistisk folkeparti, der ellers giver udtryk for særlig sympati for den kamp, og foreslår, at Danmark, vel som den første nation i verden, endeligt skal slå fast, at Vietnam skal være delt. En juridisk anerkendelse af de to dele som to stater kan da kun betyde en cementering af den deling!

I fremsættelsestalen kaldte hr. Poul Dam Genèveaftalen grundlaget for delin-

[Frode Jakobsen.]

gen af Vietnam. Genèveaftalen er nok noget af det mest misbrugte, men dette her er da vistnok det stærkeste. Genèveaftalen slår jo det modsatte fast: at Vietnam ikke må deles. Genèveaftalens hovedpunkt er med pagtens ord: Vietnams — ikke Sydvietnams eller Nordvietnams, men Vietnams — suverænitæt, enhed og territoriale integritæt. Det sidste er et fint ord for udelæghed.

Genèveaftalen opretter en demarkationslinje, men netop en demarkationslinje, som efter aftalen udtrykkeligt aldrig må gøres til en grænse, en demarkationslinje, som skulle have været ophævet i 1956. Genèveaftalen er ikke bestemmelsen om Vietnams deling, sådan som forslagsstillerne i den skriftlige fremsættelse gør den til; det er tværtimod aftalen om, hvordan Vietnam skal forenes. Danmark har godkendt Genèveaftalen og dermed delingen af Vietnam. Sådan står der faktisk i hr. Poul Dams fremsættelse.

Hvordan det i virkeligheden kan komme til at gå i det ulykkelige land, er noget andet. Amerika har anbragt sig så dybt i Vietnams morads, at der nu ikke findes andet end ulykkelige udveje, forskellige ulykkelige udveje. En eskalering kan betyde en verdenskatastrofe. En tilbagetrækning er også en ulykke; det betyder, at USA og vesten som helhed taber prestige; det betyder antagelig grusomme repressalier. Og en deling vil være en ulykke, en ulykke, som oven i købet ikke er en løsning på problemet. Det kan desværre gå så galt, at en deling, altså en af de tre ulykkelige udveje, må accepteres som den mindste ulykke, som en overgangsordning for at få fred, for at få amerikanerne ud, men det kan aldrig blive en løsning, som kan holde. Det er at udskyde problemet. Det vil nærest betyde, at der senere kommer en ny borgerkrig med forening af det land, som er ét land, som formål, når amerikanerne først er ude af landet.

At en midlertidig deling kan blive vejen som det mindste onde for et Nordvietnam, der lider under de frygtelige bombardementer, for en befrielsesfront, som måske ellers forbløder, kan ikke afvises, men dog kun som en ulykkelig vej ud af en situation, hvor der ikke er andet end ulykkelige ud-

veje tilbage. En deling kan i hvert fald kun blive noget midlertidigt. Målet må forblive Vietnams forening og alle fremmede tropper ud af Vietnam. Men en diplomatisk anerkendelse af, at der er to forskellige lande, ét, som hedder Nordvietnam, og ét, som hedder Sydvietnam, sådan som socialistisk folkeparti foreslår, kan kun modvirke en rigtig løsning.

Der er mange misforståelser omkring Vietnam. Kilden til de fleste fejltagelser er netop, at man opererer med Nordvietnam og Sydvietnam, som om det var to forskellige lande. Det er ét land. Hvordan ellers med general Ky? Han er da nordvietnameser. Er han da en landsforræder, der fører krig imod sit eget fædreland, Nordvietnam?

At det skulle blive socialistisk folkeparti, der som det første foreslår at ophøre disse vrangforestillinger om Vietnam som to lande til Danmarks officielle politik, forbavser mig. Hvis man havde foreslået, at Danmark skulle anerkende Nordvietnams regering i stedet for general Kys, ja, så havde jeg i hvert fald kunnet forstå tankegangen. I Nordvietnam er der i det mindste en virkelig regering, én, som har magten; i Sydvietnam findes der ingen regering, som behersker landet, ingen regering, som er blevet til på lovlig vis. Der findes to regimer, som kæmper om magten, FLN og Saigon. Det regime, som Danmark anerkender, behersker den mindste del, og det endda bare ved hjælp af fremmede tropper. Der er altså grund nok til at overveje, om vi skulle skifte over.

Jeg forstår det på den anden side, hvis udenrigsministeren ikke i øjeblikket har lyst til det, for Danmarks anerkendelse eller ikkeanerkendelse af borgerkrigens to kæmpende parter under de kaotiske forhold gør jo hverken fra eller til. Det bedste ville måske være at lade være med at anerkende nogen af de tre parter, indtil en afklaring har fundet sted, men jeg forstår også, hvis udenrigsministeren under de nuværende forvirrede forhold ikke har lyst til at ændre vor stilling; og den danske regerings anerkendelse af general Ky er jo heldigvis ved en række udtalelser godt gennemhullet allerede.

Jeg får desværre ikke tid til at sige noget om Korea, men så er der Tyskland. Jeg for-

[Frode Jakobsen.]

står bedre, om man rejser spørgsmålet om Tyskland. Der er ingen, der kan se, hvordan Øst- og Vesttyskland igen kan forenes, og for hvert år, der går, bliver det sværere og sværere med den udbygning, den konsolidering, der foregår af det kommunistiske økonomiske system i Østtyskland. Det bliver ikke bare til et tovtrækkeri imellem øst og vest. Det bliver til et stort praktisk problem, for det er vel ikke muligt med et land, som er kommunistisk i den ene ende og kapitalistisk i den anden?

I den situation kan vi ikke lukke øjnene for Østtysklands eksistens. Jeg tror, at vi skridt for skridt ved handel og samkvem bør gå videre i den faktiske anerkendelse af, at dette område eksisterer, og det er der lykkeligvis også røster der hæver sig for i Vesttyskland i dag, men derfra og til den diplomatiske anerkendelse af Østtyskland som en selvstændig stat er der ikke bare et skridt, der er et spring. Vi kan ikke se enden på Tysklands deling, men om Tyskland gælder det, som det gælder om Vietnam, at det er ét land, ét folk.

Der er i virkeligheden en grel modsætning mellem Danmarks holdning til Tysklands enhed, som er en slags hellig ko, og Vietnams enhed, hvor man kalder krigsdeltagere nordfra for fremmede tropper. Men der er tale om ét land både i tilfældet Tyskland og i tilfældet Vietnam, og hvis Tyskland bliver ved med at være delt, vil det betyde, at man giver en mand den historiske opgave at få Tyskland samlet igen, at man skaber betingelserne, i bedste fald for en ny Bismarck, i værste fald for en ny Hitler. Tysklands deling vil, så lang tid den består, være en kilde til uro, ja, en krigsfare midt i Europa, og vi må for vor egen skyld, for Tysklands skyld, for verdens skyld være interesserede i, at ingenting, som kan gøres for at få fjernet eller formindsket den fare, forsømmes.

Jeg kan ikke se, hvad vi kan gøre i dag — om vi i det hele taget kan gøre noget. Men heller ikke her kan det være Danmarks opgave at knæsette en tilstand, som er en trussel mod freden i Europa, og sætte sig i spidsen for begravelsen af det sidste håb. Både med hensyn til det ene og det andet land må jeg derfor advare mod den beslutning, som her foreslås.

Poul Dam: Jeg havde ikke tænkt at tage ordet. Men når nu hr. Frode Jakobsen henviser til den ordførertale, som jeg holdt — som det jo hedder, selv om den var skriftlig — i første samling i år, vil jeg dog lige gøre opmærksom på, at dens indhold er et noget andet end det, hr. Frode Jakobsen her har refereret.

Der siges i den, at socialistisk folkeparti ved flere lejligheder har opfordret regeringen til at afbryde de diplomatiske forbindelser med Saigonregeringen i Sydvietnam, bl. a. fordi den næppe kan vurderes som en statslig faktor, der besidder den reelle magt i Sydvietnam. Vore opfordringer er ikke blevet taget til følge. Også på denne baggrund finder vi, at tolketinget bør sige til regeringen, at når den fortsat vil opretholde forbindelsen med Sydvietnam, må den etablere tilsvarende forbindelse med Nordvietnam.

De gange, jeg har haft æren at have ordet i denne sal i spørgetid og ved anden lejlighed, hvor det har været Vietnam, der har stået på dagsordenen, har jeg regelmæssigt givet udtryk for det samme synspunkt som hr. Frode Jakobsens, nemlig at Vietnam er en enhed, og at Genèveoverenskomsten ikke giver ret til at opretholde en fiktion om, at der findes et nordvietnamesisk folk og et sydvietnamesisk folk. Men realiteten i dag er jo, at man opererer med disse to regeringer, og vi har ment — og jeg mener stadig væk — at der også ud fra endemålet: afslutning af fred i Vietnam, er god mening i at anerkende, at disse to magtcentre findes i Vietnam.

For øvrigt må man, når der om Tyskland, om Korea og om Vietnam tales så meget om hensynet til genforening, dertil sige to ting: for det første, at en genforening nok er målet, men at den i alle tilfælde først vil komme efter store vanskeligheder. Et eksempel, som måske ikke betyder så meget, kan her nævnes: Italien var i slutningen af krigen et delt land; der var en regering med sæde i Rom, og der var en regering med sæde i Norditalien under ledelse — mere eller mindre reelt — af Mussolini, den sociale republik. Disse to landes lovgivning eksisterer for en dels vedkommende stadig væk. Det har været ganske overordentlig svært at få udviklingen til at føre til et samlet Italien. Genforening vil i alle tilfælde og måske ganske særligt i Tyskland være en

[Poul Dam.]

langstrakt og besværlig procedure. Dernæst skal vi ikke være alt for romantiske og sige, at bare vi nægter at sige, at der er en deling, så får vi også genforeningen uden videre.

Over for hr. Niels Westerby, som talte meget om Tyskland, vil jeg gerne nævne et af problemerne i forbindelse med Øst-tyskland og anerkendelsen eller optagelsen af en eller anden form for forbindelse. Jeg beder om, at man ved lejlighed vil gennemlæse vort forslag; der står ikke noget om diplomatisk godkendelse; der står noget om at optage statslige forbindelser, hvilket kan være noget mere eller noget mindre — det behøver ikke nødvendigvis at være en diplomatisk forbindelse på ambassadørplan; det kan også være en tilnærmelse til det. Men for Tysklands vedkommende er den nuværende situation jo den, at vi ved at anerkende og alene anerkende en regering i Bonn dermed også har anerkendt en ganske bestemt præntion fra forbundsregeringens side, nemlig at denne regering juridisk og i enhver international sammenhæng har ret til at tale på hele det tyske folks vegne. Derved har man altså taget ganske afgjort stilling i en genforeningsstrid — i virkeligheden taget stilling til, at en genforening kun — efter vort synspunkt — kan foregå på det vesttyske grundlag. Det forekommer mig at være en situation, som ikke let kan ses at føre til en fredeliggørelse eller til en genforening ad fredelig vej. Denne præntion må fjernes, før man kan få en forening af de to tyske stater.

Nu kan man sige — og jeg er ganske enig i dette — at den regering, der sidder i Den tyske demokratiske Republik, ikke er en folkevalgt regering i den forstand, hvori vi ønsker at se den. Men man kan vel også sige — det er alle Tysklandskendere i hvert fald enige om — at hvis man havde haft en folkevalgt regering i et samlet Tyskland, ville man med alt det, vi ved om befolkningsgrundlaget i Tyskland, som det har været før og er nu, ikke have haft en

kristelig-demokratisk regering i Tyskland i så mange år, men en regering med et andet partipolitisk grundlag — og det havde måske, forhåbentlig, været noget andet.

Ordføreren for forslagsstillerne (Gert Petersen): Jeg vil gerne takke stats- og udenrigsministeren for de bemærkninger, han fremsatte om forslaget. Jeg havde som sagt ikke ventet, at det var blevet accepteret i sin fulde udstrækning. Men jeg havde indtryk af, at man fra regeringens og regeringspartiets side — det synes jeg også fremgik af det, hr. Per Hækkerup sagde — er opmærksom på, at den internationale situation udvikler sig hurtigt i vore dage, at der sker store ændringer, og at det derfor kan have interesse at se nærmere på disse problemer og i hvert fald se på, om man ikke kan løse lidt hist og her. Det er altså det, jeg tænker mig med udvalget — og jeg vil understrege det, hr. Poul Dam sagde, nemlig at vort forslag omtaler de statslige forbindelser i almindelighed; det er ikke nødvendigvis og må ikke opfattes som et forslag om fuld diplomatisk forbindelse. Det synes jeg også fremgik af de bemærkninger, jeg har gjort her tidligere.

Jeg vil også sige tak til hr. K. Helveg Petersen for de betragtninger, han fremkom med i forbindelse med det tyske spørgsmål og Vietnamspørgsmålet — betragtninger, som jeg er meget glad for, og som jeg tror vil gå ind i den diskussion, der føres i offentligheden, fremover.

Til hr. Per Federspiel og hr. Erik Kragh vil jeg også sige tak, men det er mere af høflighed, for jeg kan ikke være så enig med dem i de betragtninger, de fremkom med. Jeg tror især, at man undlod — og det synes jeg nok at flere af talerne gjorde — at komme ind på et centralt spørgsmål, nemlig hvordan får vi afspændingen i gang? Det er jo rigtigt, som det er blevet sagt flere gange, at socialistisk folkepartis forslag ikke er dikteret udelukkende af helt nøgterne, kolde, folkeretlige principper; der

[Gert Petersen.]

ligger også betragtninger om afspænding bagved. Men jeg har ikke i dag hørt argumenter, som kunne overbevise mig om, at der kommer en afspænding i gang mellem de to parter, hvoraf den ene part hævder at være den eneste, der taler på begge parter vegne. Her er vi ved det centrale i spørgsmålet om de delte stater: hvis der skal komme samtaler i gang imellem de delte stater — og det efterlyser man jo og håber på f. eks. for Tysklands vedkommende — så må de anerkende hinandens eksistens, ellers bliver det en slags annekstionspolitik, som den ene stat prætenderer at føre over for den anden. Det er et stærkt ord, og det skal ikke forstås sådan, at man forbereder militære aktioner, men perspektivet i det bliver annekstionistisk; der kan ikke blive tale om genforening på ligeberettiget grundlag. Det er derfor, jeg har den overbevisning, at en anerkendelse af de delte stater og deres gensidige anerkendelse vil bidrage til afspænding og egentlig er forudsætningen for den historiske proces, der hedder deres genforening.

Med hensyn til enkelte af de punkter, der er draget frem, vil jeg sige til hr. Frode Jakobsen, at jeg i og for sig nok ville have formuleret en sætning i den skriftlige fremsættelse anderledes. Der står:

„For Vietnams vedkommende må tilføjes, at delingen i to stater er sket i medfør af Genèveoverenskomsten af 1954 . . .“

Den er sket som følge af Genèveoverenskomsten af 1954. Genèveoverenskomsten opererer kun med en deling i to zoner, men som en følge af, at parterne accepterede Genèveoverenskomsten under forudsætning af, at der senere skulle holdes genforeningsvalg, og disse genforeningsvalg ikke blev holdt, har vi fået delingen i to stater.

Må jeg videre sige, at den nationale befrielsesfront i Sydvietnam i og for sig accepterer denne deling, derved at man både i sit program og i presseinterviews osv. har gjort det klart, at også i det tilfælde, at den nationale befrielsesfront sejrer, vil Sydvietnam i en ret lang fremtid være et selvstændigt land, som derefter skal nærme sig og genforenes med Nordvietnam. Jeg mener, at der netop heri ligger, at Sydvietnams nationale befrielsesfront er gået ind

på genforening som led i en historisk proces, som jeg her har talt om også i de andre to tilfælde.

Et par ganske korte bemærkninger med hensyn til spørgsmålet om dobbeltanerkendelse. Det er naturligvis et problem, om det vil blive accepteret; det må man overveje, det må man undersøge. Men jeg kan dog oplyse, at der sidder en engelsk generalkonsul i Hanoi, og der sidder en fransk generaldelegat i Hanoi — hvad det så er for én, formodentlig også noget i retning af en generalkonsul — og der sidder en indisk generalkonsul i Hanoi. Disse lande har dog også mere eller mindre forbindelse med Sydvietnam, og man har ikke afbrudt forbindelsen med det ene land, fordi det andet land har en tilsvarende forbindelse. Så jeg tror ikke umiddelbart, at det kan være det store problem.

Jeg er glad for bemærkningerne om rejselettelser og det arbejde, vi gør for at få lettet rejsesamkvemmet mellem Danmark og DDR. Men jeg ved, at tilsvarende bemærkninger blev fremsat i 1963, da spørgsmålet blev diskuteret i anledning af Brechtensemblets planlagte besøg. Jeg tvivler ikke om, at man gør et betydeligt arbejde fra regeringens side for at lette dette samkvem, men mon man ikke også dér kan komme et skridt videre frem netop i kraft af de internationale ændringer og hele lettelsen i den internationale situation, som foreligger nu i Europa i hvert fald.

Stats- og udenrigsministeren (J. O. Krag): Jeg skal ikke forlænge diskussionen og har ikke noget at føje til mine principielle udtalelser i første omgang, men kun til det sidste om rejselettelserne. Jeg vil lige gøre opmærksom på, at vi fandt det fra den danske regerings side beklageligt, at Brechtensemblet ikke kunne optræde her i København. Vi tog sagen op over for NATO med det resultat, at en række kategorier af rejsende, herunder kunstnere, f. eks. Brechtensemblet, kunne opnå allieret tilslutning til at få det særlige pas, der udstedes i Berlin, for at komme herop. Så kunne man spørge: hvorfor er de da ikke kommet? Det er, fordi den østtyske regering har hindret dem i det. Jeg synes bare, det skal siges, at vi altså ikke bare siger det samme, som vi sagde i 1963; vi har i mellemtiden

[Stats- og udenrigsministeren.]

gjort noget og oven i købet opnået en betydelig liberalisering, og når den ikke har haft de praktiske resultater, vi havde håbet på, er det altså i hvert fald ikke den danske regerings skyld.

(Kort bemærkning).

Niels Westerby: Jeg har kun en kort bemærkning til det ærede medlem hr. Poul Dam, der lagde mig i munden, at jeg udelukkende havde beskæftiget mig med begrebet diplomatiske forbindelser med Østtyskland på højeste plan. Jeg vil minde hr. Poul Dam om, at optagelsen af konsulære forbindelser mellem Danmark og Østtyskland efter almindelig folkeretsdoktrin må opfattes som en foreløbig de facto anerkendelse af det østtyske regime.

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forslagsstillerne (Gert Petersen): Jeg må oplyse hr. Niels Westerby om, at da Manchuriet blev besat af Japan, nægtede Folkeforbundet anerkendelse af den japanske anneksion, men en kommission under Folkeforbundet udtalte, at konsulære forbindelser med eller konsulære stationer i Manchuriet ikke implicerede nogen anerkendelse af det foretagne skridt.

Jeg vil i øvrigt takke stats- og udenrigsministeren for oplysningen. Jeg er godt klar over, at man fra Østtysklands side bruger presion for at opnå en hel eller delvis anerkendelse. Jeg er klar over, at der ligger problemer her, og det er bl. a. de problemer, jeg mener man bør se på i udvalget.

Hermed sluttede forhandlingen.

Sagens overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om rettens pleje. (Sø- og handelsretter, søforklaringer m. v.).

(Lovforslaget (nr. 6) findes i tillæg A. sp. 561, fremsættelsen i tidenden sp. 49).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Thomas Have: Det foreliggende forslag om ændring af lov om rettens pleje vedrører reglerne om medvirken af sø- eller handelskyndige ved behandlingen af retsager og reglerne om afgivelse af søforklaring. Da Danmark er en gammel søfartsnation, forstår man meget vel, at der her i landet på et meget tidligt tidspunkt, allerede i 1707, blev oprettet en særlig søret her i København, og der er siden den tid sket en fortsat udbygning af reglerne om sø- og handelskyndiges medvirken ved behandlingen i retterne af søsager.

Under forhandlingerne i det udvalg, som handelsministeriet nedsatte i 1957 til at foretage en revision af søloven i samarbejde med tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige, blev det klart, at det i forbindelse med de drøftelser, man havde om reglerne for søforklaring, ville være ønskeligt, at man overvejede ændringer i de processuelle regler derom og herunder drøftede søretternes sammensætning og arbejdsform i det hele taget.

Der har således været et specielt udvalgsarbejde omkring disse problemer, og den betænkning, som udvalget har afgivet i 1964 om behandling af søsager med et udkast til forslag om ændringer i lov om rettens pleje, har været forelagt retsplejerådet, som har udarbejdet et ændret lovudkast, som det her foreliggende lovforslag følger i det store og hele. Uden at jeg ved denne lejlighed skal gå i enkeltheder, skal jeg ganske kort fremhæve nogle af forslagets hovedpunkter.

Det forudsættes, at der altid skal medvirke sagkyndige dommere ved landsretternes behandling af søsager, d. v. s. borgerlige sager, i hvilke fagkundskab til søforhold skønnes at være af betydning, og sagkyndige dommere skal endvidere medvirke, når landsretterne som ankeinstans behand-